

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de erroribus Pelagianorum, de Gratia, de
Iustificatione & Merito, de Virtutibus Theologicis, & quatuor Cardinalibus,
ac de ineffabili mysterio Incarnationis

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Disp. IV. De aliis virtutibus iustitiæ annexis,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77342](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77342)

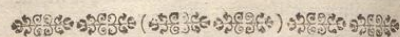
Sanctis & Prælati fieri possit, ut eorum reverentia moveat ad ejus observationem, sed ipsa etiam promissio possit ad ipsos immediate dirigi, atque ad eorum cultum & observantiam referri, ut patet in voto solemnii quod in nostro Ordine emittitur, in quo sic dicitur: *Promitto obedientiam Deo, & B. Mariæ, & B. Dominico* &c. nihilominus hæc promissio prout fit Sanctis, non habet rationem voti formaliter, sed tantum materialiter, ut docet S. Thomas loco citato art. 3. ad 3. quatenus ut sit verè & propriè votum, debet adungi tacitè vel expressè alia promissio, quâ promittimus Deo nos id facturos quod promittimus Sanctis: & hæc promissio, quæ fit Deo, est votum, & pertinet ad religionem; quæ verò fit Sanctis, non est votum per se, sed materia voti, seu alterius promissionis Deo factæ, & illi veluti materia rationem voti formaliter afferentis; unde non cadit sub religione, sed sub dulia, hyperdulia, iustitia, vel fidelitate, ut dicunt Salmanticensis in Tractatu de Virtutibus, exponentes generalem divisionem omnium virtutum. Dicitur tertio hæc promissio fieri Deo, ad ejusdem Dei cultum: quia cum votum sit actus religionis & latræ, est ordinatio eorum quæ quis voverit in divinum cultum & obsequium. Unde existimo quòd si quis promittendo Deo perpetuam castitatem, nullo modo intenderet Dei honorem, sed tantum majorem temporalem commoditatem, aut quid aliud, illè non propriè voveret, neque talis promissio esset indispensabilis ab Episcopo, sicut est verum votum perpetuæ castitatis.

24. Juramentum est attestatio divini numinis, vel invocatio divini testimonij, ad fidem faciendam, promissionemve firmandam. Unde secundum substantiam est actus intellectus, quædamque locutio, quâ Deum vocamus in testem ad confirmandam veritatem, fidelitatemque nostram in verbis & promissis: & quia hujusmodi invocatione profitemur divinam excellentiam, spectat elicitive ad religionem, sicut de oratione & voto diximus. Debet autem juramentum, ut religiosum sit, tria observare, nempe veritatem, iustitiam, & iudicium, secundum illud Jeremiæ 4. *Iurabis, vivit Dominus, in veritate, & in iudicio, & in iustitia*. Veritas requiritur, quia Deus non nisi verum potest testificari: iustitia, quia non vult suo testimonio alicui iniuste noceri: iudicium, quia Dei testificatio irreligiosè adducitur super re admodum levi, vel ubi nulla est necessitas.

25. Adjuratio fit cum aliquem ad quippiam faciendum, vel omittendum obtestamur per Deum ipsum, ut ejus amor, timor, aut reverentia efficaciter eum promoveat, ne alioqui videatur non satis magni facere supremam ejus majestatem; vel ut ejus timorem illi incutiamus. Hunc verò actum pertinere ad religionem patet: quia per se facit ad cultum Dei, quem honoramus hoc ipso quòd majestatem ejus reverenter interponimus, ut alius ejus respectu, vel terrore moveatur. Esse autem specialem ejus actum, & distinctum ab aliis, dubitari nequit, nisi de duobus, juramento scilicet & oratione. Differt nihilominus à juramento, quia juramentum usurpamus ad nos ipsos obligandos, vel ad aliquid confirmandum per Dei veracitatem & auctoritatem; adjuramus autem, ut alium obligemus aut adigamus ad aliquid faciendum, vel ad quippiam omittendum, propter reverentiam aut terrorem divinæ majestatis. Ab oratione verò differt, quia adjuratio fieri potest

A imperando, non deprecando, & tunc saltem est actus specialis, & omnino diversus ab oratione, quando verò fit deprecando, addit simplici orationi obtestationem.

Ultimus actus religionis est invocatio, seu assumptio divini nominis per laudem: de qua agit S. Thomas 2. 2. quæst. 91. art. 1. ubi docet divini nominis laudes, hymnis, canticis, aliisque similibus modis celebrandas esse; non quidem ut Deo, qui cordium est scrutator, quam de ipso habemus opinionem significemus; sed ut nostros, audientiumque animos ad eum amandum, venerandumque excitemus. Et quamvis Deus ut est in seipso, utpote ineffabilis & incomprehensibilis, propriè laudari non valeat, sed sit major omni laude, secundum effectus tamen, qui ab illo in nos proveniunt, possumus ipsum laudare, juxta illud Isaïæ 63. *Laudem Domini annuntiabo super omnibus quæ reddidit nobis Dominus*, ut declarat S. Doctor art. citato in resp. ad 1.

DISPUTATIO IV.

De alijs virtutibus justitiæ annexis.

E xplicatâ definitione religionis, & præcipuis ejus actibus, tam internis, quam externis, breviter agendum est de aliis virtutibus justitiæ annexis, quæ partes ejus potentiales appellari solent. Unde fit

ARTICULVS UNICVS.

Aliæ partes potentiales justitiæ breviter explicantur.

P Ræter religionem, quæ inter partes potentiales justitiæ primum locum obtinet, plures aliæ assignari solent, nimirum penitentia, pietas, observantia, obedientia, gratitudo, vindictio, veritas, amicitia, & liberalitas, de quibus agit S. Doctor 2. 2. à quæst. 101. usque ad 123. præterquam de penitentia, cujus tractationem rejecit ad quæst. 85. tertiæ partis, ubi etiam nos de illa dicemus.

Post religionem ergo, & penitentiam, quæ sunt in ordine ad Deum, sequitur pietas, per quam parentibus debitus cultus officiumque tribuitur: parentes enim sunt veluti secundarij quidam dii respectu filiorum, tanquam secundaria principia essentiae & vitæ; unde representant filijs quodammodo ipsum Deum, qui est primarius & summus omnium Pater. Et ob hanc rationem (ut rectè observat Philo in lib. de Decalog.) post præcepta primæ tabulæ, quæ ad cultum Dei pertinent, primum secundæ tabulæ institutum fuit de honore parentibus exhibendo. Quia verò in consanguineis parentum sanguis invenitur, idcirco pietas aliquatenus quoque ad consanguineos extenditur, tanquam resperfos primario illo & fontali jure, quo parentibus obstringimur. Illa quoque respicit patriam: quia hæc etiam aliquo modo est ortus principium, & quia parentes fovet, & opportuna ad ortum & educationem præbet. Unde Hierocles dissertatione de observantia in patriam, sic ait: *Est patria, per Iovem, vel alteruter quidam Deus, & primus maximusque parent.*

Quare qui nomen ei imposuit à re ipsa, non temere patriam nominavit, vocabulo quidem à patre deducto, pronuntio tamen femininā terminatione, ut ex utroque parente mixtum esset. Atque hæc ratio significat, patriam unam ex aquo duobus parentibus colendam esse. Preferenda igitur omnino est patria utriusque parentum seorsim; & ne simul quidem parentes ambos par est majoris fieri, sed equali honore dignari.

2. Pietatem sequitur observantia, per quam homines aliquā dignitate antecellentes, cultu quodam & honore prosequimur: sicut enim parentibus & patriæ, quia sunt principia naturalis esse & educationis, debemus peculiare obsequium & cultum, pro quo exhibendo constituitur pietas; ita superioribus, quia auctores sunt nostræ gubernationis & directionis, per leges, per præcepta, per consilia, per doctrinam, &c. debemus specialem honorem, ad quem præstandum ponitur observantia. Nec solum personas in dignitate jam constitutas, à quibus de facto gubernamur, observantia cultu prosequimur, sed etiam omnes virtute, sapientiā, aliāve perfectione insignes, quatenus ratione talis perfectionis apti sunt nos dirigere, & idonei ad nobis præluendum, dignique ad quorum exemplar conformare nos nitamur; subindeque honorem & cultum merentur, tametsi non tantum, quantum ij qui actu nobis impendunt gubernationis beneficium, polentque in nos autoritate & potestate: iis siquidem colendis & observandis arctius attingimur, quippe qui actu in nos conferant gubernationis beneficium. Cave tamen ne putes observantiam respicere hujusmodi beneficium, & in ejus compensationem intendere, id enim spectat ad gratitudinem. Observantia itaque respicit beneficij illius fontem, seu excellentiam & dotem, ex qua tale beneficium prodit, vel prodire aptum est.

3. Comes observantia est obedientia; utraque enim respicit superiorem, cum hoc tamen discrimine, quod observantia illum ut præcellentem respicit; obedientia verò ipsum inspicit ut potentem obligare ad aliquid faciendum, vel prætermittendum; unde per se respicit præceptum, ut præceptum est, eaque intentione operatur, ut illud impleat, subindeque specialis est virtus; quia etiam ad omnium materias se extendat, in omnibus tamen unam inspicit rationem formalem, quæ est superioris præceptum, in cuius adimplerione, formalissimè ut tali, splendet specialis honestas, præter honestatem ipsius rei præceptæ.

Vis autem præcipiendi supponit jus & potestatem regendi, quæ ex triplici capite provenire potest. Primò ex ratione causæ & effectus; nam causa naturaliter habet potestatem in suum effectum; & hac ratione Deus potest imperare omni creaturæ rationali, quia est author illius, ipsa verò opus Dei & signum: idemque suo modo competit parentibus in filios. Secundò id convenit ratione totius & partis, eò quod pars naturaliter subest toti, & regatur ab illo; & hoc modo Respublica habet autoritatem & potestatem in singula membra. Tertiò provenit ex ratione agentis & patientis, vel instrumenti; agentis enim est movere & dirigere patiens, sicut & causæ principalis suum instrumentum: sic marito competit potestas in uxorem, domino in servum, hero in famulum &c.

4. Assignantur pro perfecta obedientia tres conditiones. Prima est quod sit cæca; non quod homo non videat quid exequatur, quomodo enim aliqui ageret: aut quod temerarie & cæco modo

A irruat in executionem, sive honesta, sive illicita sit (id enim longissimè abest ab eo qui ex virtute, & secundum rectæ rationis regulam operatur) sed quod rationes præcepti, seu motiva quæ superiorem induxerunt ad præcipiendum, non perferretur, satique ei sit, quidquid præcipiatur, dum illicitum esse non constat, præcipi ab eo qui locum Dei tenet. Unde Gregorius in 1. Regum lib. 2. cap. 4. *Vera obedientia nec prepositorum intentionem discurrit, nec præcepta discernit; quia qui omne vitæ suæ iudicium majori subdidit, in hoc solo gaudet, si quod sibi præcipitur operatur; nescit enim judicare quisquis perfectè didicit obedire.* Hanc obedientiam S. Dorotheus doct. 1. sub finem, vocat *indiscretam & absque ullo delectu*, quasi diceret exoculatam & cæcam; nam oculus mentis est discretio, ut Cassianus collat. 2. cap. 2. notavit. Eam valde commendat Umberto lib. 5. de erudit. relig. p. 2. cap. 16. ubi rectè admonet non posse regularem fieri ut jumentum apud Deum, nisi, quod alligatis ad molam trusatilem volvendam equis solemne est sensus ac iudicij sui oculos oclusos, imò, ut ipse loquitur, erotos habeat.

Secunda conditio obedientia est ut sit prompta ad exequendum, ut nec præceptum differat, nec tergiversetur, neque excuset, nec lentè & cum torpore ad opus accedat. Imò præventio præcepti, seu executio actus, quia cognoscitur placere superiori, etiam si nondum præceptum promenti, præstantissimum obedientia exercitium continet, estque actus heroicus illius: sicut enim qui ante tempus conditum anticipat solutionem, elicit actum perfectæ iustitiæ, ita qui præoccupat iussu, elicit verè actum obedientia, & quidem perfectissimum. Unde Bernardus serm. 41. de diversis: *Fidelis obediens (inquit) nescit moras, ignorat tarditatem, præcipit præcipientem; parat oculos visui, aures auditui, linguam voci, manus operi, itineri pedes; totum se colligit ut imperantis colligat voluntatem.* Id est ut intelligat quæ sit ejus voluntas.

Tertia est, ut sit fortis in opere præcepto aggrediendo, & perseverando in illo, ne propter rei difficultatem ab obediendo resiliat; exemplo Salvatoris & Redemptoris nostri, qui factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, ut ait Apostolus. Sive qui (ut loquitur Bernardus) *ne perderet obedientiam, perdidit vitam.*

Obedientiam S. Augustinus & D. Thomas cæteris virtutibus moralibus præferre videntur, eique palmam concedere: ille enim lib. 1. contra Advers. cap. 14. *Obedientia (inquit) maxima est virtus, & ut sic dixerim omnium origo materque virtutum, in ea natura, cui sic datum est arbitrium libera voluntatis, ut eam tamen necesse sit vivere sub potestate melioris.* Iste verò hic quæst. 104. art. 1. hæc scribit: *Per se loquendo laudabilior est obedientia virtus, quapropter Deum contemnunt propriam voluntatem, quam alia virtutes morales, quæ propter Deum aliqua alia bona contemnunt.* Existimo tamen illos SS. Doctores non velle præferre obedientiam religioni (præsertim cum S. Thomas hic quæst. 81. art. 6. religionem omnibus virtutibus moralibus absolute anteponat) sed eam esse obedientiam præstantiam arbitrari, ut fons virtutibus Theologicis, & religioni cedere videatur.

Sexta pars potentialis iustitiæ est gratitudo, ad cuius munus pertinet beneficium ab alio acceptum recognoscere, & pro eo aliquid benefactori rependere, nempe gratiarum actionem, obse-

quum, cultum, vel aliud beneficium. Hoc enim rationi consentaneum est, ut ostendit D. Thomas hic quaest. 106. art. 3. hoc discuti: *Omnis effectus naturaliter ad suam causam convertitur, unde Dionysius dicit 1. cap. de divin. nomin. quod Deus omnia in se convertit tanquam omnium causa: semper enim oportet quod effectus ordinetur ad finem agentis. Manifestum est autem quod benefactor, in quantum huiusmodi, est causa beneficii, & ideo naturalis ordo requirit, ut ille qui suscepit beneficium, per gratiarum recompensationem convertatur ad benefactorem secundum modum utriusque, & sicut de patre dictum est supra, benefactori, in quantum huiusmodi, debetur honor & reverentia, eo quod habet rationem principij.*

Tres autem veluti gradus gratitudinis distinguuntur ibidem art. 2. Primus est beneficium agnoscere, & memoriam tenere. Secundus est verbis hoc ipsum declarare, benefactorem laudando, & gratias ei agendo. Tertius, facto, seu rebus aliquid retribuere, pro loci, temporis, aliarumque circumstantiarum ratione, sive hoc sit honor & reverentia, sive auxilium, & sustentatio. De gratitudine quam Deo debemus, ob beneficia ab eo accepta, eleganter disserit Bernardus serm. de quaduplici debito, ubi haec habet: *Cum ei donaveris quidquid sum, quidquid possum, nonne istud totum est sicut stella ad Solem, gutta ad fluvium, lapis ad montem, granum ad acervum? Non habeo nisi minuta Deo, imò minutissima, corpus & animam, vel potius unum minutum, voluntatem meam; & non dabo illam ad voluntatem illius qui tantis tantillum tantis beneficiis prevenit, qui toto se totum me comparavit?*

7. Septima est vindictio, quae quodammodo se habet ad mala accepta, sicut gratitudo ad beneficia, quatenus utriusque est vicem rependere: sicut enim gratitudo bonum reddit pro bono, ita vindictio malum pro malo, scilicet malum poenae pro malo culpa; idque ut rectus ordo servetur, & quod extra ordinem recti per culpam prolapsum est, ad illum per poenam revocetur. Sic Deus peccatores, qui ab ordine pulcherrimo iustitiae & legum divinarum, per culpam prolapsi sunt peccando, ad ordinem ipsius iustitiae reducet puniendo; ut nihil in mundo remaneat informe, sed omnia pulchre suis locis & gradibus adaptentur. Unde Augustinus concione 1. in Psal. 58. *Iniquitas omnis, parva, magna sit, puniatur necesse est, aut ab homine puniente, aut à Deo vindicante.*

Sed advertendum est cum Cajetano, hoc peculiare esse in virtute vindicationis, quod persona in qua residet non possit per seipsam consummare actionem propriam talis virtutis (intellige de consummatione includente etiam actum externum; nam intrinseca bonitas in ipso virtutis subiecto completè habetur) quia materia eius est malum poenae, quod nullus privata autoritate infligere potest: unde executio vindictivae iustitiae solum debet fieri à iudice, cui est auctoritas puniendi malefactores.

8. Octava est veritas, seu veracitas, quae nos facit dicere verum, vel (quod idem est) veritatem & notitiam intellectu conceptam facit nos ad extra fideliter significare, rectè utendo verbis & signis, quae nobis data sunt ad manifestandum alteri internos conceptus & iudicia, ita ut his exteriora signa conformentur; hoc enim vocatur dicere verum. In quo datur specialis honestas, requirens specialem virtutem affinem iustitiae: est enim fidelis haec manifestatio valde necessaria ad humanam societatem, atque adeo debita, debito saltem

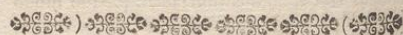
A honestatis, his quibus convivimus, & cum quibus conversamur. Ad eam reducitur fides, seu fidelitas in promissis: est enim veritatis, seu veracitatis pars, quod factum promissioni respondeat.

Nona est amicitia, seu affabilitas, quae est virtus, quae quispiam convenienter se habet ad alios homines in communi conversatione, tam in dictis, quam in factis, ita scilicet ut neminem verbis aut gestis offendar, & vicissim ipse aliorum dicta & facta sine offensione admittat. Ad quod licet non teneamur debito rigoro, bene tamen debito honestatis, sicut tenemur verum dicere, cum fuerit loquendum.

De hac virtute sic egregie Ambrosius lib. 10 de officiis cap. 7. *Nihil tam utile quam diligere, nihil tam inutile quam non amari: nam odio haberi exitiale ac nimis capitale arbitror. Itaque id agamus ut omni sedulitate commendemus existimationem opinionemque nostram; ac primum placiditate mentis & animi benignitate influamus in affectum hominum: popularis enim & grata est omnibus bonitas, nihilque quod tam facile illabatur humanis sensibus. Ea, si mansuetudine morum, facilitate animi, moderatione precepti, affabilitate sermonis, verborumque honore, patienti quoque sermonum voce, modestiaeque adiuvetur gratia, incredibile quantum procedit ad eumulum dilectionis. Legimus enim non solum in privatis, sed etiam in ipsis Regibus, quantum facilitas blande affabilitatis profuerit, aut superbia, verborumque obfuerit tumor, ut regna ipsa labefactaret. Quod exemplo Moysis & Davidis quantum ad affabilitatem probat: Quorum ille (inquit) sic sibi totius plebis mentes devinxerat, ut plus eum pro mansuetudine quam pro factis admirarentur: iste tam facilis affectus, & mansuetus in imperio, ut eum & filii parentes, & parentibus filij anteferebant; indeque Saul graviter indignatus contra Ionatham quod apud eum plus valere amicitiam David, quam pietatem paternam iudicabat.*

Ultima pars potentialis iustitiae est liberalitas, quae versatur circa divitias, illas ut decet expendendo, & aliis distribuendo: haec enim non est vera species iustitiae, sed pars ejus potentialis, seu virtus iustitiae annexa; quia liberalis dat quod est suum, quodque non debetur alteri, nisi ex quadam honestate seu decencia; iustitia verò praestat alteri quod ei legaliter debetur.

Observanda verò est distinctio actus liberalitatis ab actu beneficentiae, vel charitatis, & misericordiae: nam quatenus donatio fit reprimendo concupiscentiam pecuniae, ne ipsa plus a quo ametur, & propterea retineatur, est actus liberalitatis; quatenus fit ex bono affectu in eum cui donatur, est actus beneficentiae, vel charitatis; quatenus verò fit ex intentione relevandi miseriam alterius, est actus misericordiae.

DISPUTATIO V.

De fortitudine, & virtutibus illi annexis.

PRAETER virtutes, quae nobiliores & spirituales animae nostrae potentias (intellectum scilicet & voluntatem) perficiunt, dantur aliae, quae coequant, vel redificant passiones appetitus irascibilis & concupiscibilis, ne bonum rationis impendant, & ab ejus electione & prosecutione voluntatem avertant. Ut enim egregie suo more discit S. Thomas hic qu. 123. art. 1. *Ad virtutem humanam pertinet, ut bonum faciat hominem, & opus*